

KOMMENTAAR**Baltika vajab imet – oma lugu**

Baltika peaks rääkima oma lugu: pole orjapidamist, vaid on punapõksed töötajad, pole looduse reostamist, vaid kõik jäätmed leiavad taaskasutamist.

Teade, et Baltikas kaotab töö päris suur hulk inimesi, tuli mõnelegi üllatusena. Mitte niivõrd see, et ettevõtte otsustas oma õmblustehased kinni panna, vaid see, et Eestis õmblusteid veel üldse tehakse. On neid, kelle arvates valmistatakse Baltika tooted ammu kas Ukrainas, Moldovas või Aasias. Kuulsin isegi tuttavat ütlemas, et kui ta oleks teadnud, oleks ta rohkem nende riideid ostnud.

Baltika kehvast olukorrast on räägitud aastaid, seega on ime, et ollakse kõige kiuste ikka alles. Baltika on seega tõeline vastuoolu ujuja, kes uskus ja lootis, samas eiras majanduse ja ärireegleid, aga imet ei sündinud.

Meelis Milderi intervjuud lugedes tuli millegipärast silme ette 16aastane Rootsi tüdruk Greta Thunberg, kes pool oma elust on muretsenud kliimamuutuste pärast. Kui pikka aega ei võetud teda tõsiselt, siis nüüd teab teda kogu maailm. Muidugi ei muutu inimkond kohe hoolivaks, aga mingi lükke selle teema teadvustamine kindlasti toob. Üks põhjus, miks teda kuulatakse, on see, et tüdruk ise elab nende põhimõtete järgi.

Räägitakse üht, tehakse teist

Mis on praeguse maailma probleem? See, et igal pool on inimesed, kes räägivad üht, aga teevad teist. See käib ka äri kohta. Tegemist on hiigelsuure masinavärgiga, üleilmse turuga, kus heasoovlikkust ja idealismi karistatakse. Ellujäämiseks tuleb rääkida üht ja teha teist. Kõik on lugenud kohutavaid lugusid Aasia õmblusvabrikute, pole vahet, kas toodetakse Tescole või Armanile. Ikka on see orjatoode, töötingimused on õudsed, loodus on mattunud reostuse, jääkide, mürkide alla. Lääne meedias ilmunud lood võib kokku võtta nii: kuigi omanikud lähevad aina rikkamaks ja brändid kuulsamaks, jäävad töötajad vaestes riikides ikka vaeseks.

Siinkohal võiks mängu tulla Baltika ime, et Greta kombel näidata, et elabki nii, nagu teistele räägib. Ühegi toote edu pole (palun vabandust tootjate ja kunstnike ees) materjal või disain, vaid lugu, mis selle juurde käib. Lugu tuleb rääkida õigel ajal. Mida tahab heaoluühiskonna tarbija? Imesid, tervist, õnne, sest kõike muud saab raha eest. Baltika särk on juba mitmes mõttes õnnesärk – selle valmistamiseks ei mürgitata kaugeid maid ega tehta orjatööd, aga see toob õnne kandjale ja loodusele, miks mitte lõpuks ka omanikele?

KAIRE UUSEN
ajakirjanik

» Mida tahab heaoluühiskonna tarbija? Imesid, tervist, õnne, sest kõike muud saab raha eest.

KOLUMN**Valitsus on pistnud käe sügavale töötajate ja tööandjate hoiupörsasse**

Koalitsioonilepingut koostama asunud erakonnad peaksid arvestama likviidsusreserviga, kust enam uute püsikulu- de maksmiseks lõputult raha võtta ei ole, ning mõtlema, kuidas töötukassa ja teiste likviidsusreservi "doonorite" varud taastada.

Töötajana maksame iga kuu oma palgast 1,6% töötuskindlustusmaks. Tööandja panustab töötaja eest omakorda liisaks 0,8%. Kokku maksavad töötaja ja tööandja Eesti Töötukassale töötasul 2,4% sundkindlustusmaks, millega tagatakse töötajale hüvitus töötusjäämise korral. Aga praktikas ei kindlustata töötuskindlustusmaksetega ainult töötusega seotud riske, vaid keskvalitsus maksab sellest rahast ka jooksvaid kulusid. Just töötajate ja tööandjate maks- tav töötuskindlustusraha moodustab suurema osa Eesti riigi likviidsusreservist.

Töötuskindlustusmaksed on muutunud valitsusele oma- moodi mugavaks eelarveinst- rumendiks, mis ühelt poolt aitab näidata valitsussektori eelarve tasakaalu ning teiselt poolt võimaldab kasutada kindlustusmaksetena laekuvat töötajate ja tööandjate kuuluvat raha likviidsusreser- vi varjus selleks, et rahastada uusi säravaid valimiseelseid ja -järgseid lubadusi. Kuidas nii on juhtunud?

Pool reservist on läinud

2011. aastal liideti Eesti Hai- gekassa pangakontod riigi- kassa kontsernikontoga ning 2012. aastal tehti sama töötukassa pangakontodega. Töötukassa ning haigekassa rahast sai riigi igapäevaste kulutus- te rahakoti ehk riigi likviidsuse finantsvarade osa. Iseenesest oli see mõistlik samm, mis võimaldab paindlikumalt juhtida riigi rahavoogusid ja hoida kokku finantskulusid.

Samas ei muudetud raha sihtotstarvet ning raha jäi endiselt töötukassa ja haigekassa omaks. Nii sai 2012. aasta lõpus likviidsusreservi mahuks 1,1 miljardit eurot, millest 306 miljonit oli keskvalitsuse enda vaba raha ning ülejäänud 800 miljonit oli töötukassa, haigekassa, välisloetuste ning riigile kuuluvate sihtasutuste raha.

Praeguseks ei ole sellest pal- ju järele jäänud. Keskvalitsuse enda vaba raha sai likviidsusreservis otsa juba 2015. aastal novembris, sellest ajast peale on riigi jooksvaid kulusid makstud peamiselt töötukassa rahast. Likviidsusreservis oli kolm kuud tagasi ehk 2018. aasta lõpus 677 miljonit eurot ning mis kõige olulisem – selle sees on 1,3 miljardit töötukassa, haigekassa ja teiste eespool viidatud institutsioonide raha.

Kuna maakera sees ei saa olla sellest suuremat maakera, tähendab see seda, et keskvalitsus on riigi igapäevaste maksete tegemiseks kasutanud ära kogu oma raha ja lisaks ca 643 miljonit eurot haigekassa, töö-

JANAR HOLM
riigikontrolör

» Rahandus- ministerium on hoiustanud 1,3 miljardit teiste insti- tutsioonide raha ja ligi poole sellest oma tavapärase maksete tegemi- seks ära kasuta- nud.

tukassa ja teiste reserve ja ka alles olev likviidsusreserv põ- hineb samade asutuste rahal.

Ehk siis teisisõnu, rahan- dusministerium on hoiusta- nud 1,3 miljardit teiste insti- tutsioonide raha ja ligi poole sellest oma tavapärase makse- te tegemiseks ära kasutanud. Kujundlikult võiks seda võrel- da töötukassalt ja teistelt raha võlgu võtmisega.

Seda valitsuse nii-õelda panka, kust on seni olnud hea raha võtta, on toitud peami- selt töötukassale laekuvate töötuskindlustusmaksete jääk. See on aasta-aastalt suurene- nud: 2012. aastal oli see 472 miljonit eurot, 2015. aastal 663 miljonit, 2017. aasta lõpus 777 miljonit ja 2018. aasta lõpus oli jääk ca 833 miljonit eurot.

Määra põhjendus silmakirjalik

Niisiis on raha töötururiskide maandamiseks nüüdseks jõud- kogunenud, kuid vaa- tamata sellele ei ole töötus- kindlustusmaks määrasid langetatud. Muu hulgas viitega vajadusele koguda heal ajal va- rusid, et siis tööturu jaoks kee- rulisemal ajal kogutut kasuta- da. Mõte ja lähenemine iseene- sest on ju väga õige, aga paraku on see põhjendus toodud ena- masti silmakirjaks, mille taga on tajuda pigem muid motiive.

Likviidsusreservist kaetakse igapäevavajadusi, ent riigil on ka teine reserv – stabiliseerimisreserv –, mis on mõeldud alusteks päevadeks ja mi- da saab kasutada ainult riigi- kogu otsusel. Selle suurus oli 2018. aasta lõpus 411 miljonit eurot. Kui võrrelda rangete kasutusreeglitega stabiliseerimisreservi mahtu, siis selgub, et isegi kogu selles oleva raha- ga ei kata ära keskvalitsuse ko- hustust töötukassa, haigekassa ja teiste institutsioonide ees.

Rahandusminister on sei- sukohal, et raha hoidmine on- gi praegu kulukam, mõistli- kum on seda kasutada ning kui kriis saabub ja raha on vaja töötukassale ja teistele tagasi anda, võetakse vajaduse korral näiteks laenu. Teoorias on see tõesti nii ja senises praktikas ei ole sellega tõrkeid olnud, kuid majanduslanguse tingimustes ei pruugi see rahandusminis- teeriumi optimismist hooli- mata kuigi lihtsalt käia.

Surve muuta standardeid

Konservatiivsete valikute ase- mel on surve standardeid kor- rigeerida – nii nagu juhtus eel- mise aasta suvel. Nimelt näe- vad õigusaktid ette likviidsus- puhvri miinimumtaseme. Ku- ni 2018. aasta juulini lähtuti miinimumtaseme määramisel põhimõttest, et puhvri maht peab võimaldama riigi välja- maksete tegemise vähemalt üheksa kuu ulatuses. Alates juulikuust alandati selle taset kuue kuu peale. Kui seda teh- tud ei oleks, siis oleksime ilm- selt praegu olukorras, kus lik- viidsuspuhvris oleks vähem ra- ha, kui varasema kehtestatud sihttasemega oli ette nähtud.

Riigikontroll rõhutas toona, et miinimumtaseme vähenda- mine on iseenesest aktseptee- ritav, juhul kui on tagatud, et ka väiksema puhvri korral on riigil piisavad reservid ajaks, kui olukord peaks järsult muu- tuma. Kirjeldatud näide on vii- de tendentsile, et valitsus ja riigikogu kohandavad reegleid, lähtudes pigem soovist kuluta- da, mitte seda ohjes hoida.

Kombatakse seaduse piire

Mõnikord jäävad aga ka kulu- tamisreeglid kohandamata ja toimitakse väljaspool õigus- ruumi või selle piire kombates. Juba aastaid on riigikontroll juhtinud tähelepanu sellele, et haigekassa ja töötukassa reser- vide kasutamine riigi likviidsusprobleemide lahendamiseks ei ole kooskõlas ei haige- kassa seaduse ega töötuskind- lustuse seadusega. Need seadu- sed lubavad rahandusminis- teeriumil haigekassa ja töötukassa raha üksnes hoida, aga mitte kasutada igapäevakulu- de katteks.

Riigikontrolli tähelepa- nu juhtimise peale muudeti riigieelarve baasseadust, kuid muutmata jäeti töötuskind- lustuse seadus ja haigekassa seadus. Tegelikult vajaks selline raha kasutamine siiski riigikogult selget ja ühemõtte- list nõusolekut. Eelno on ra- handusministeriumil juba umbes aasta tagasi valminud, kuid menetlusse antud ei ole, alustati venitamist ja leiti, et las teemaga tegeleb hoopis sot- siaalministerium. Riigikogu ise ei ole astunud samme, et õiguslikku selgust luua.

Probleem süveneb

Arvestades valimiskampaania käigus antud uusi suuri luba- dusi ja seniseid kohustusi, on tõesti keeruline ette kujutada, et lähiaastate jooksul leitak- se jõudu keskvalitsuse eelarve- positsiooni parandada ja taas- tada kokku üle 600 miljoni eu- ro ulatuses seniseid töötukas- sa ja teiste hoiustajate reserve. Ja seda veel olukorras, kus hak- kab vähenema Euroopa Liidust saadav toetus. On ka teadma- ta, kust võetakse sajad lisamil- jonid, mis on vajalikud näiteks töövoimereformi, tervishoiu- süsteemi, infrastruktuuri ja teiste kulumahukate valdkon- dade taseme hoidmise ja aren- damise jaoks.

Seega on näha, et probleem võib süveneda ja surve töötukassa järelejäänud hoiuste täiendavale kulutamisele on suur. Teha soodsas majandus- konjunktuuri tingimuses eel- arvevalikuid, mis pole suuna- tud reservide hoidmisele ja ko- gumisele, ei tundu mõistlik.

Laenuvõtmine kui säärane on aga Eestis olnud pikka aega põhjuseta demoniseeritud. Reser- vi ja laenu ei ole teineteist väl- listavad valikud. Laenu võiks võtta küll, kuid seda just inves- teeringuteks riigi ja ühiskonna tulevikku, mitte jooksvate ku- lude ning üle jõu käivate püsi- kulude rahastamiseks.

Äripäev

Peatoimetaja: Meelis Mandel
Väljaandja: AS Äripäev
Vana-Lõuna 39/1, 19094 Tallinn
telefon:
(372) 667 0195,
(372) 667 0222

Toimetus:
e-post: aripaev@aripaev.ee
tel: (372) 667 0111
Reklaamiosakond:
e-post: reklaam@aripaev.ee
tel: (372) 667 0105
Tellimine ja levi:
e-post: register@aripaev.ee
tel: (372) 667 0099
Tellimine internetis:
www.aripaev.ee/tellimine

Äripäev veebis: www.aripaev.ee
Äripäeva tooted ja teenused:
pood.aripaev.ee
Äripäeva raadio: raadio.aripaev.ee

Trükk AS Kroonpress

Toimetus võtab endale õiguse kirju ja kaastöid vajaduse korral lühendada. Toimetus kaastöid ei tagasta. Kõik ajalehes Äripäev ja tema lisades avaldatud artiklid, fotod, teabegraafika (sh päevakajalised, majanduslikul, poliitilisel või religioosel teemal) on autoriõigusega kaitstud teosed ning nende reprodutseerimine, levitamine ning edastamine mis tahes kujul on ilma ASI Äripäev Kirjaliku nõusolekuta keelatud. Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võtte pööruda Pressinõukogusse. pn@eal.ee või tel (372) 646 3363.